

IZVOD IZ STUDIJE ZAŠTITE NACIONALNOG PARKA „KUČAJ-BELJANICA”

U skladu sa članom 42. stav 9. Zakona o zaštiti prirode („Službeni glasnik RS”, br. 36/09, 88/10, 91/10-isp. 14/16, 95/18-dr. zakon i 71/21) Ministarstvo zaštite životne sredine objavljuje izvod iz studije zaštite na osnovu koga će zainteresovana javnost moći da identifikuje u prostoru definisane granice i režime zaštite.

Koncept zaštite Nacionalnog parka „Kučaj-Beljanica” odnosi se na očuvanje prirodnih i predeonih vrednosti zaštićenog dobra – specifične kraške morfologije i hidrogeologije, brojnih karstnih izvora i vrela, velike površine pod šumama, raznovrsnog biljnog i životinjskog sveta. Prirodne i stvorene vrednosti predstavljaju osnovu za zaštitu i proglašenje zaštićenog prirodnog dobra u kategoriji nacionalni park.

Koncept zaštite ovog prostora potrebno je sprovesti kroz trostepeni režim zaštite, propisivanjem mera i ograničenja u skladu sa članom 35. Zakona o zaštiti prirode, Uredbom o režimima zaštite („Službeni glasnik RS”, br. 31/12), Uredbom o ekološkoj mreži („Službeni glasnik RS”, broj 102/10), Uredbom o stavljanju pod kontrolu korišćenja i prometa divlje flore i faune („Službeni glasnik RS”, br. 31/05, 45/05, 22/07, 38/08, 9/10 i 69/11), Pravilnikom o proglašenju i zaštiti strogo zaštićenih i zaštićenih divljih vrsta biljaka, životinja i gljiva („Službeni glasnik RS”, br. 5/10, 47/11, 32/16 i 98/16), zatim Direktivom o staništima (Direktiva 92/43/EEZ o očuvanju prirodnih staništa i divljih životinjskih i biljnih vrsta) i Direktivom o pticama (Direktiva 2009/147/EZ o očuvanju divljih ptica) i drugim ratifikovanim međunarodnim ugovorima. S tim u vezi, na delu područja utvrđuju se režimi zaštite:

- Režim zaštite I stepena sprovodi se na površini od 3.042,77 ha (6,72% ukupno zaštićene površine) na 9 lokaliteta, na kojima se primenjuje „stroga zaštita, kojom se omogućavaju procesi prirodne sukcesije i očuvanja staništa i životnih zajednica u uslovima divljine”;
- Režim zaštite II stepena sprovodi se na površini od 23.213,54 ha (51,16% ukupno zaštićene površine) na 3 lokaliteta, na kojima se mogu ostvarivati upravljačke intervencije u cilju restauracije, revitalizacije i ukupnog unapređenja prirodnog dobra bez posledica po primarne vrednosti njihovih prirodnih staništa, populacija i ekosistema;
- Režim zaštite III stepena sprovodi se na površini od 19.115,31 ha, na 42,12% ukupno zaštićene površine i obuhvataju teritoriju Nacionalnog parka „Kučaj-Beljanica” koja nisu pod režimima zaštite I i II stepena.. Ovaj režim podrazumeva proaktivnu zaštitu na zaštićenom području ili njegovom delu sa delimično izmenjenim i/ili izmenjenim ekosistemima, predelima i objektima geonasleđa od naučnog i praktičnog značaja.

Radovi van zaštićenog prostora za koje se osnovano pretpostavlja da mogu imati nepovoljne i štetne posledice na zaštićeno područje, Nacionalni park „Kučaj-Beljanica” podležu proceduri izrade Studije procene uticaja i dobijanja saglasnosti u skladu sa Zakonom o zaštiti prirode.

Bliže uslove održavanja reda i ponašanja vlasnika i korisnika zemljišta i posetilaca na zaštićenom području, utvrdiće Upravljač posebnim aktom po prethodno pribavljenim uslovima i mišljenju Zavoda za zaštitu prirode Srbije.

REŽIM ZAŠTITE I STEPENA – „stroga zaštita, sprovodi se na zaštićenom području ili njegovom delu sa izvornim ili malo izmenjenim ekosistemima izuzetnog naučnog i praktičnog značaja, kojom se omogućavaju procesi prirodne sukcesije i očuvanje staništa i životnih zajednica u uslovima divljine”, Zakon o zaštiti prirode i Uredba o režimima zaštite.

Lokaliteti sa režimom zaštite I stepena:

1. „Suvi Do”

2. „Sastav rečica Perast i Male Tisnice”
3. „Prerast Samar”
4. „Busovata”
5. „Južni odsek Beljanice”
6. „Klisura Resave”
7. „Klisura Suvaje”
8. „Vinatovača”
9. „Lazarev kanjon”

„SUVI DO”

Nalazi se u severnom delu zaštićenog područja. Od sela Suvi Do pruža se pravcem severozapad-jugoistok prateći rečni tok Suvog Dola, koji predstavlja jedinstvenu kanjonsku dolinu sa ponorskom zonom, koja nastaje na području rezervata „Busovata” od mnogobrojnih (stalnih i povremenih) tokova organizovanih u dendritičnu mrežu na vodonepropusnoj podlozi. Neposredno pre ulaska u kanjonski deo, Suvi Do prima kratku pritoku sa povremenog vrela Buk. Kanjonski deo doline funkcioniše kao razbijena ponorska zona, gde se vode toka gube na čitavoj dužini kanjona. Novijim istraživanjima uočen je neobičan hidraulički mehanizam ponorske zone - nizvodno, vode Suvog Dola se neočekivano pojavljuju u koritu što je za sada neistražen i neobjašnjen fenomen. Vode iz ove ponorske zone se pojavljuju na Vrelu Mlave. Maksimalni kapacitet gutanja vode procenjuje se na 30 l/s.

Zahvaljujući širokom rasprostranjenju krečnjačkih stena, šibljiaci s dominacijom jorgovana široko su rasprostranjeni na području Suvog Dola. Vrste koje u ovim uslovima staništa žive u zajednici sa jorgovanom su: ruj (*Cotinus coggygria*), crni jasen (*Fraxinus ornus*), rašeljka (*Prunus mahaleb*).

Ovaj lokalitet je značajno područje za gnežđenje ptica grabljivica sivog sokola (*Falco peregrinus*) i surog orla (*Aquila chrysaetos*), ali i ostalih vrsta kao što su drozd kamenjar (*Monticola saxatilis*), planinska strnadica (*Emberiza cia*), siva žuna (*Picus canus*), jarebica kamenjarka (*Alectoris graeca*).

„SASTAV REČICA PERAST I MALE TISNICE”

Nalazi se u severoistočnom delu prirodnog dobra. Reke Perast i Mala Tisnica predstavljaju glavne izvorišne krakove Velike Tisnice. Reka Perast je na ovom delu toka usečena u krečnjačke stene, tako da ima oblik izrazite klisure sa veoma strmim uzdužnim profilom rečnog korita. Čitavom svojom dužinom predstavlja očuvan i čist planinski tok, koji na sastavu sa Malom Tisnicom - tokom sličnih morfoloških i hidrografskih osobina, gradi živopisne slapove, mali vodopad i bigrenu akumulaciju.

Vodopad i slapovi na ušću rečice Perast u reku Tisnicu predstavljaju objekat hidrološkog nasleđa Srbije.

Površina ovog lokaliteta obrasla je čistom sastojinom bukve (*Fagus moesiaca*). Mestimično na ostenjacima strmih i kamenitih padina i krečnjačkih blokova pojedinačno i u grupama raste jorgovan (*Carpinus orientalis*), hrast (*Quercus petraea*), cer (*Quercus cerris*), paprat (*Ceterax officinarum*), kupina (*Rubus spp.*) i druge biljne vrste.

„PRERAST SAMAR”

Obuhvata dosadašnje prirodno dobro Prirodni spomenik geomorfološkog karaktera „Prerast Samar”. U jednom od izvorišnih krakova Tisnice, nad suvim koritom povremenog toka reke Perast (na nadmorskoj visini od 690 m, 2,5 km od ušća reke Perast u Malu Tisnicu), formirana je džinovska prerast u masivnim krečnjacima. Tako je oblikovana velika stenovita

kapija, jedna od najlepših prerasti u Srbiji. Zbog svoje atraktivnosti, znatnih dimenzija i velikog naučnog značaja, nalazi se na Listi geomorfoloških objekata geonasleđa Srbije.

Prerast je veliki kameni most koji u vidu svoda pregrađuje dolinu reke Perasta u njenom najužem delu. Visina kamenog luka iznosi 17 m, a širina u podnožju 14,5 m. Klisura reke Perasta predstavlja skup interesantnih i retkih morfoloških pojava koje imaju odlike prirodnih spomenika. Posebnu morfološku zanimljivost predstavlja pećina koja se nalazi sa donje strane desnog stuba Prerasti, oko 10 m iznad korita Perasta. Osim ove, oko 200 m uzvodno od Samara, na desnoj strani reke, nalazi se još jedna pećina čija ukupna dužina iznosi oko 215 m. Pećinu krasi mnogobrojni stalaktiti, salivi, draperije kao i polirane pećinske perle.

Površina ovog lokaliteta obrasla je čistom sastojinom bukve (*Fagus moesiaca*). Mestimično na ostenjacima strmih i kamenitih padina i krečnjačkih blokova pojedinačno i u grupama raste jorgovan (*Carpinus orientalis*), hrast (*Quercus petraea*), cer (*Quercus cerris*), paprat (*Ceterax officinarum*), kupina (*Rubus spp.*) i druge biljne vrste.

„BUSOVATA”

Granica ovog lokaliteta se poklapa sa granicom dosadašnjeg Strogog prirodnog rezervata „Busovata”, koji obuhvata deo šumskog kompleksa na planini Beljanici. Nalazi se na nadmorskoj visini od 1250-1350 m. Kontakt dve različite geološke podloge, kiselih stena (škriljci/filiti) i krečnjaka omogućio je obrazovanje zemljišta izuzetno povoljnih hemijskih i fizičkih osobina koje pogoduje razvoju bukovih šuma.

Ukupan broj stabala u rezervatu po hektaru je 433 (zapremina je 448 m³/ha), a zapreminski prirast 6,6 m³/ha. Ovaj lokalitet, pored Vinatovače, predstavlja najočuvaniji deo bukovih šuma na ovom području i ekološku celinu nastalu spontanim razvojem dobro očuvane autohtone šumske vegetacije.

Značajan je za šumske vrste ptica koje zahtevaju stare, dobro struktuirane šume, to su: golub dupljaš (*Columba oenas*), dugorepa sova (*Strix uralensis*), šumska sova (*Strix aluco*), planinski detlić (*Dendrocopos leucotos*), šarena muharica (*Ficedula albicollis*), mala muharica (*Ficedula parva*) i dr.

„JUŽNI ODSEK BELJANICE”

Obuhvata dosadašnja prirodna dobra Spomenik prirode „Radoševa pećina” i pećina „Velike Atule-Vitanova kristalna pećina” i Spomenik prirode „Bušan kamen”. Južni odsek Beljanice se nastavlja na moćne krečnjačke padine Sokolice, Govedarišta i Čemernice, koje se odvajaju od njenog središnjeg bila. Ovaj odsek se završava nizom od desetak speleoloških objekata, među kojima su navedena zaštićena prirodna dobra. Ispod i paralelno sa ovim „speleološkim nizom” formirani su moćni sipari i plazine. U podnožju južnog odseka Beljanice, u gornjem delu periodskog – Čemerničkog potoka, usečena je klisurasta dolina. U pravcu erozivnom proširenja Lisina, topografski gravitiraju vode južnog odseka Beljanice. Čemernički potok se prvo sastaje sa južnijim Lalinim potokom, a zatim se spaja sa vodama Velikog vrela.

„KLISURA RESAVE”

Granicama ovog lokaliteta obuhvaćena su dosadašnja prirodna dobra: Predeo naročite prirodne lepote „Resava” i Strogi prirodni rezervat „Klisura reke Resava”. Dolina reke Resave je duboko usečena između čela Beljaničke (Beljanička kapa) i složene Rtanjsko-Kučajske navlake, odvajajući manju celinu koju predstavlja Beljanica na severu i veći deo koga čine Kučajske planine na jugu.

Složen geološki sastav sa kombinacijom vodopropusnih i vododržljivih stena uslovio je specifičnu geomorfološku evoluciju i složen reljef u slivu reke Resave – kompozitni oblik

rečne doline, sa suženim kanjonskim i klisurastim delovima i kotlinskim proširenjima. Vertikalne kanjonske strane dostižu 500-600 m visinske razlike, a rečna dolina je često svedena samo na rečno korito, tako da u većem delu svog toka Resava poseduje visok stepen atraktivnosti i kuriozitetna svojstva reljefa formiranog kombinacijom alogenog rečnog toka u karbonatnim stenama.

Najinteresantniji deo ovog lokaliteta je kanjonski deo doline, nizvodno od Kulinog krša. Na ovom delu toka, Resava ponire i u rečnom koritu se pojavljuje oko kilometar nizvodno, kod Velike ravne reke. Dolina koja je od početka gotovo pravilno usečena u smeru zapad-istok, ovde skreće ka severozapadu i ponovo se sužava u najuži i najdublji kanjonski deo – Sklop. Sklop je dobio ime po ogromnom krečnjačkom bloku koji se survao sa litica i zaglavio na dnu kanjona, nekoliko metara iznad reke – obrazujući kameni most.

Ovo područje se odlikuje prisustvom više biljnih vrsta sa „Preliminarne Crvene liste flore Srbije”: mečja leska (*Corylus colurna*), grahorina (*Vicia sparsiflora*), zdravac (*Geranium macrorrhizum*) ili nadbradac (*Epipogium aphyllum*), kao i prisustvom predstavnika balkanske endemične flore: zvonce (*Campanula sphaerotherix*), jankeova majčina dušica (*Thymus praecox subsp. jankae*), makedonska ljubičica (*Viola macedonica*), pančićev maklen (*Acer Intermedium*), karanfilić (*Dianthus noeanus*), pucavac (*Heliosperma moehringiifolia*) i drugih.

Značajan je refugijum reliktnih vrsta flore poput: šimširika (*Berberis vulgaris*), jezičasti zvončić (*Campanula lingulata*), grab (*Carpinus betulus*), bršljan (*Hedera helix*), klokočika (*Staphylea pinnata*), tisa (*Taxus baccata*) i drugih.

„KLISURA REKE SUVAJE”

Granicama ovog lokaliteta obuhvaćeno je dosadašnje prirodno dobro Strogi prirodni rezervat „Klisura reke Suvaje”. Reka Suvaja – Kločanica je interesantan primer reke ponornica na području nacionalnog parka. Ona u gornjem (i dobrim delom srednjem) toku, ima stalno vode i tu nosi ime Kločanica. Međutim, oko 2 km uzvodno od ušća u Resavu, njene vode se gube u ponorima krečnjačke klisure i ona postaje Suvaja. Tako Kločanica-Suvaja, nije pritoka Resave u klasičnom smislu – nema površinskog doticaja, ali podzemnim putevima njene vode dospevaju do Resave i izbijaju u njenom koritu.

Ovo područje se odlikuje prisustvom više biljnih vrsta sa „Preliminarne Crvene liste flore Srbije” poput mečja leska (*Corylus colurna*), grahorina (*Vicia sparsiflora*), zdravac (*Geranium macrorrhizum*) ili nadbradac (*Epipogium aphyllum*), kao i prisustvo predstavnika balkanske endemične flore: zvonce (*Campanula sphaerotherix*), jankeova majčina dušica (*Thymus praecox subsp. jankae*), makedonska ljubičica (*Viola macedonica*), pančićev maklen (*Acer Intermedium*), karanfilić (*Dianthus noeanus*), pucavac (*Heliosperma moehringiifolia*) i drugih.

Značajan je refugijum reliktnih vrsta flore poput: šimširika (*Berberis vulgaris*), jezičasti zvončić (*Campanula lingulata*), grab (*Carpinus betulus*), bršljan (*Hedera helix*), klokočika (*Staphylea pinnata*), tisa (*Taxus baccata*) i drugih.

„VINATOVAČA”

Granica ovog lokaliteta se poklapa sa granicom dosadašnjeg Strogog prirodnog rezervata „Vinatovača”. Nalazi se u gornjem slivu reke Resave (na nadmorskoj visini od 630-870 m, na severoistočnoj ekspoziciji), odnosno dolini potoka Vinatovac, koji je važan u hidrografskom smislu, jer nosi vodu Resavi iz središnjih delova Kučajskih planina. U njegovoj dolini se nalazi jedinstveno i reprezentativno stanište bukve.

Bukove šume u Vinatovači i okolini, ranije su pripadale manastiru Manasiji, tako da su očuvane i već duži niz godina strogo zaštićene, zbog čega imaju prašumsku strukturu i izgled. Šume su najvišeg boniteta.

Geološku podlogu nižih delova lokaliteta čine hlorit-sericitski škriljci, a viših krečnjaci. Pedološki pokrivač je smeđe zemljište na kome je našla stanište čista bukova sastojina (*Fagetum moesiacaе montanum serbicum* Rud.) koja ima prašumsku strukturu i izgled. Pojedinačna stabla su visoka do 46 m, jakih prsnih prečnika preko 1 m i starosti oko 200 godina. Bukva je ovde imala optimalne uslove za razvoj, te je povećanjem brojnosti stabala i pokrovnosti kruna, kao i razvitkom korenovog sistema i značajnim učešćem u izgradnji debelog sloja stelje (na pojedinim mestima dostiže dubinu i preko 30 cm), potiskivala postepeno druge vrste, gradeći čiste sastojine. Lokalitet „Vinatovača” predstavlja najtipičnije izražen i najbolje očuvan deo visokih bukovih šuma područja Gornje Resave.

U spratu žbunova javljaju se: klen, javor, brest, divlja trešnja i dr. Od drugih vrsta drveća javljaju se u malom broju: *Acer campestre*, *Acer pseudoplatanus*, *Acer platanoides*, *Prunus avium*, *Ulmum montanum*, *Corylus avellana*, *Cornus mas*. U spratu zeljastog pokrivača javljaju se: *Athyrium filix femina*, *Asperula odorata*, *Polystichum aculeatus*, *Parietaria erecta*, *Lamium luteum*, *Circaea lutetiana*, *Asperula taurina*, *Glechoma hirsuta*, *Mecurialis perennis*, *Impatiens noli tangere*, *Epilobium montanum*, *Geranium robertianum*, *Oxalis acetoselia*, *Marasmius alliaceus*, *Pteris aquilina*, *Salvia glutinosa*, *Asperula odorata*, *Polystichum lobatum*, *Cardamine bulbifera*, *Epilobium montanum*, *Allium ursinum*, *Geranium robertianum*.

U vodama potoka Vinatovac prisutni su potočna pastrmka i peš.

Ovaj lokalitet je značajan za šumske vrste ptica koje zahtevaju stare, dobro struktuirane šume, to su: golub dupljaš (*Columba oenas*), dugorepa sova (*Strix uralensis*), šumska sova (*Strix aluco*), planinski detlić (*Dendrocopos leucotos*), šarena muharica (*Ficedula albicollis*), mala muharica (*Ficedula parva*) i dr.

„LAZAREV KANJON”

Granica ovog lokaliteta se poklapa sa granicom dosadašnjeg Spomenika prirode „Lazarev kanjon”. Zahvata istočni obod planine Kučaj sa kanjonskim dolinama Lazareve reke i njenih sastavnica: Mikulja, Demizloka i Vejske reke. Po dubini vertikalnog usecanja i morfologiji svojih strana to su grandiozni i izraziti oblici fluvijalne erozije. Dužina doline Lazareve reke od ušća u Zlotsku reku do završetka viseće doline Mikulja iznosi 5.200 m, uz visinsku razliku od 200 m i presečni nagib uzdužnog profila od 38%. Kanjonski deo doline ima dužinu od 4.400 m. U najužem delu kanjona nalazi se serija džinovskih lonaca, evorsionih, vodom izdubljenih kotlova raspoređenih u dva visinska nivoa.

Da bi se zaštitile temeljne vrednosti na prostoru režima zaštite I stepena važe sve zabrane i ograničenja propisane odredbama Zakona o zaštiti prirode i Uredbe o režimima zaštite.

Zabranjuje se:

- korišćenje prirodnih resursa i izgradnja objekata;
- slobodna, nekontrolisana poseta i obilazak, kretanje van postojećih puteva i specijalno utvrđenih staza.

Radovi i aktivnosti ograničavaju se na:

- naučna istraživanja i praćenje prirodnih procesa;
- kontrolisanu posetu u obrazovne, rekreativne i opštekulturne svrhe, a koje nisu u suprotnosti sa ciljevima očuvanja prirodnih vrednosti;
- sprovođenje zaštitnih, sanacionih i drugih neophodnih mera u slučaju požara, prirodnih nepogoda, udesa, pojava biljnih i životinjskih bolesti i prenamnožavanja štetočina, uz saglasnost Ministarstva.

REŽIM ZAŠTITE II STEPENA – „aktivna zaštita, sprovodi se na zaštićenom području ili njegovom delu sa delimično izmenjenim ekosistemima velikog naučnog i praktičnog značaja i posebno vrednim predelima i objektima geonasleđa”, Zakon o zaštiti prirode i Uredba o režimima zaštite.

Lokaliteti sa režimom zaštite II stepena:

1. „Tisnica”
2. „Kučaj-Beljanica centar”
3. „Dubašnica sa Lazarevim kanjonom”

„TISNICA”

Zahvata tok reke Tisnice koja nastaje spajanjem rečica Perast i Male Tisnice u jugoistočnom podnožju Velikog Kršja (830 m), na nadmorskoj visini od 605 m. Uzimajući Malu Tisnicu, odnosno Nikolin potok za izvorišni krak, dužina Tisnice do spajanja sa vrelom Mlave u Žagubici je oko 22,5 km.

Zbog svojih izuzetnih vrednosti, „Klisura i epigenija Tisnice” je uvrštena u objekte geomorfološkog nasleđa Srbije, u okviru grupe „Fluvijalni reljef”. Vodopad i slapovi na ušću rečice Perast u reku Tisnicu uvršteni su objekte hidrološkog nasleđa Srbije, u okviru „Reka” (podgrupa „Vodopadi slapovi”).

Gornjim i srednjim tokom Tisnica teče uskom, šumovitom klisurom, koja nema nijednu značajnu pritoku, ako se izuzme periodski potok, koji teče iz pravca Tisavca, sa leve dolinske strane. Ispod Trešnjevica, na 420 m n.m, prima svoju najznačajniju desnu pritoku, Crnu reku. Nakon sutoka, krečnjačke litice Tisnice se približavaju, sužavajući dolinsko dno, zbog čega ovaj deo doline ima pravi kanjonski karakter. Nizvodno od kratkog erozivnog proširenja, Tisnica u potpunosti ulazi u kanjonski donji deo toka, koji se sa mestimičnim prekidima – erozivnim proširenjima, proteže sve do Žagubice. U donjem toku, pravi seriju dolinskih meandara, a izuzetne geomorfološke, hidrološke (i ambijentalne) vrednosti, upotpunjuje prisustvo dvadesetak interesantnih speleoloških objekata, pre svega pećina. U Žagubičkoj kotlini prima vode svoje poslednje značajne (desne) pritoke, Male reke, da bi se na južnom obodu Žagubice, na 310 m n.v. spojila sa vodama Žagubičkog vrela (vrela Mlave) čineći reku Mlavu.

U donjem toku Tisnica se probija kroz partiju masivnih krečnjaka formirajući ivičnu epigeniju i usku teško prohodnu dolinu kanjanskog oblika sa velikim brojem speleoloških objekata na liticama – stranama kanjona. Kanjon Tisnice se nalazi na Listi geomorfoloških objekata geonasleđa Srbije.

Tisnica je planinski vodotok koji u odnosu na nadmorsku visinu pripada prelaznom, salmonidno-ciprinidnom regionu u kome su evidentirani potočna pastrmka, potočna mrena, pijor i peš.

Ovaj lokalitet je značajno područje za gnežđenje ptica grabljivica sivog sokola (*Falco peregrinus*) i surog orla (*Aquila chrysaetos*), ali i ostalih vrsta kao što su drozd kamenjar (*Monticola saxatilis*), planinska strnadica (*Emberiza cia*), siva žuna (*Picus canus*), jarebica kamenjarka (*Alectoris graeca*).

„KUČAJ-BELJANICA CENTAR”

Zahvata područje koje se nalazi severno i južno od toka reke Resave, odnosno prostor ograničen sa južne strane tokom reke Kločanice, a sa severne područjem Suvog Dola.

Ovaj prostor predstavlja značajan refugijum reliktnih vrsta flore kao što su: šimširika (*Berberis vulgaris*), jezičasti zvončić (*Campanula lingulata*), grab (*Carpinus betulus*), bršljan (*Hedera helix*), klokočika (*Staphylea pinnata*), tisa (*Taxus baccata*) i drugih.

Područje kod vrhova i bila Beljanice, odlikuje prisustvo nekoliko retkih i značajnih pripadnika flore: sitnolisna kalužđarka (*Epipactis microphylla*), somina (*Juniperus sabina*), srpska hajdučica (*Achillea ageratifolia subsp. serbica*), rohelijev kantarion (*Hypericum rochelii*) i mađarski zdravinjak (*Athamanta hungarica*).

Na dnu klisure i u uvalama koje se spuštaju prema toku reke Resave stanište su našle mezofilne reliktno polidominantne šume tipa *Fageto-colurnetum mixtum*. U višim, strmim i izloženijim delovima klisure, na plicem i skeletnijem zemljištu, srećemo reliktnu termofilnu šumsku zajednicu tipa *Acetero-Fraxineto colurnetum mixtum* i njene stadijume.

Najinteresantnija reliktna termofilna zajednica ovoga područja jeste zajednica jorgovana, mečje leske i drugih vrsta: *Syringeto-colurnetum mixtum*, ali je mnogo šire rasprostranjen degradacioni stadijum *Syringeti-monspesuleto colurnetum*, koji se trajno održava u izmenjenim uslovima, na izloženim suvim i toplim staništima, plitkim skeletnim rendzinama i na strmim stranama. U klisuru reke Resave zapažene su i druge zajednice koje sa reliktnim zajednicama čine jednu vegetacijsku celinu i izgrađuju ekološko-cenotičke nizove, koji se u zavisnosti od uslova staništa, veoma često i na manjim rastojanjima smenjuju na terenu. Tako srećemo: bukove šume sa lipom (*Fagetum montanum tileetosum*), bukove šume sa orahom (*Fagetum montanum juglandetosum*), bukove šume sa mečjom leskom (*Fagetum montanum colurnetosum*), čiste bukove šume na krečnjacima (*Fagetum montanum calcilicolum*) i dr.

U centralnom delu područja Suvaje nalazi se šuma bukve i oraha (*Fagetum montanum juglandetosum*) koja se penje i na donje delove padina.

Ovo područje je značajno za gnežđenje grabljivica kao što su suri orao (*Aquila chrysaetos*), sivi soko (*Falco peregrinus*) i orao zmijar (*Circaetus gallicus*). Takođe, ovo su značajna staništa za drozda kamenjara (*Monticola saxatilis*), jarebicu kamenjarku (*Alectoris graeca*) i belu čiopu (*Apus melba*). Šumska staništa na ovom području su takođe značajna za vrste kao što su dugorepa sova (*Strix uralensis*), šarena muharica (*Ficedula albicollis*), mala muharica (*Ficedula parva*), planinski detlić (*Dendrocopos leucotos*) i dr. Na livadskim staništima na južnim padinama Beljanice gnezdi se prdavec (*Crex crex*).

„DUBAŠNICA SA LAZAREVIM KANJONOM”

Nalazi se u istočnom delu Kučaja. To je visoka kraška površ, na 800-1000 m n.v., blago zatalasana, oštro ograničena dubokim kanjonskim dolinama. Čitava oblast je bogata speleološkim objektima – jamama i pećinama. U literaturi je poznata i kao visoravan Kota i Stobora (još od istraživanja J. Cvijića), skrašćena površ sa obiljem kraških fenomena i na površini i u podzemlju. Unutar površi raščlanjena je brojnim vrtačama i plitkim kanjonima (Dubašnica, Vojala). Rečna mreža je potpuno dezorganizovana i samo se u proleće javljaju kraći povremeni tokovi u koritima Dubašnice, Vojale i Mikuljske reke. U suštini to je poligenetska površ formirana kombinovanim radom fluvijalne (mehaničke) i kraške (hemijske i mehaničke) erozije.

Značajni predstavnici flore ovog područja su: dugolisna zvezdica (*Bupleurum longifolium*) – ugrožena i strogo zaštićena biljna vrsta sa svega nekoliko lokaliteta u Srbiji, babaluška (*Sternbergia colchiciflora*) – ugrožena i zaštićena vrsta, balkanska kozja brada (*Tragopogon balcanicus*) – subendemična vrsta kao i ugrožena i zaštićena orhideja majmunov kaćun (*Orchis simia*).

Na kraškim staništima Dubašnice prisutna je u relativno velikom broju obična belka (*Oenanthe oenanthe*). Redovno se gnezde i pupavac (*Upupa epops*), leganj (*Caprimulgus europaeus*), ćuk (*Otus scops*), rusi svračak (*Lanius collurio*), sivi svračak (*Lanius minor*), grlica (*Streptopelia turtur*) i dr.

Da bi se zaštitile temeljne vrednosti na prostoru režima zaštite II stepena važe sve zabrane i ograničenja propisane odredbama Zakona o zaštiti prirode i Uredbe o režimima zaštite.

Zabranjuje se:

- izgradnja vikendica i drugih porodičnih objekata za odmor;
- izgradnja javnih skijališta;
- izgradnja vetrogeneratora;
- izgradnja septičkih jama propusnog tipa i svako ispuštanje otpadnih i osočnih voda u vodotoke i zemljište;
- površinska i podzemna eksploatacija mineralnih sirovina;
- formiranje pozajmišta i/ili otvaranje kamenoloma;
- izgradnja rudarskih objekata;
- izgradnja objekata za reciklažu i spaljivanje otpada i obrazovanje deponija otpada;
- izmena morfologije terena, odnosno izvođenje radova koji bi mogli da unište ili naruše geomorfološke i hidrološke karakteristike područja;
- prevođenje voda i izmena hidrodinamičkih karakteristika i režima potoka i reka, kao i svi drugi radovi i intervencije koje mogu uticati na izmenu hidrološkog režima podzemnih i površinskih voda;
- izgradnja hidrotehničkih objekata (brana–akumulacija), pregrađivanje i regulacija vodotoka, kao i izgradnja hidroelektrana;
- promena namene vodnog zemljišta;
- ulazak u speleološke objekte, pećine i jame, bez odobrenja upravljača u pratnji odgovarajućeg vodiča;
- lomljenje, iznošenje i drugo oštećivanje pećinskog nakita;
- bacanje smeća i otpada u jame;
- hvatanje, uznemiravanje, iznošenje i ubijanje predstavnika pećinske faune;
- čista seča šuma koja nije planirana kao redovan vid obnavljanja šuma osim u slučajevima propisanim u članovima 9. st. 2 i 3. Zakona o šumama;
- unošenje alohtonih vrsta biljaka osim vrsta šumskog drveća kojima se gazduje po posebnim osnovama;
- unošenje invazivnih vrsta;
- paljenje vatre, osim na mestima određenim za tu namenu;
- seča pojedinačnih stabala velike starosti i impozantnih dendrometrijskih karakteristika;
- obavljanje intervencija i aktivnosti koje nepovoljno utiču na staništa ili strogo zaštićenu divlju vrstu biljaka i životinja, čije prisustvo je utvrđeno istraživanjem područja. Zabrane se definišu propisivanjem mera zaštite u okviru posebnih uslova zaštite za date vrste i njihova staništa;
- postavljanje tabli i drugih obaveštenja na stablima;
- nekontrolisano sakupljanje lekovitog bilja;
- sve radnje i aktivnosti kojima se ugrožava fauna riba i remeti njihov mrest, rast, ishrana i kretanje;
- privredni ribolov;
- ribolov u periodu lovostaja;
- uništavanje gnezda ptica i aktivnosti koje dovode do uznemiravanja ptica u periodu razmnožavanja (mart-jul);
- sakupljanje i stavljanje u promet svih vrsta biljaka i životinja iz uredbe kojom se uređuje stavljanje pod kontrolu korišćenja i prometa divlje flore i faune;
- sakupljanje, oštećenje, hvatanje, ubijanje i uznemiravanje svih vrsta biljaka i životinja iz pravilnika kojim se propisuje proglašenje i zaštita strogo zaštićenih i zaštićenih divljih vrsta biljaka, životinja i gljiva.

Ograničava se:

- tradicionalno korišćenje kamena, gline i drugog materijala za lokalne potrebe;
- formiranje šumskih i poljoprivrednih monokultura;
- unošenje vrsta stranih za divlji biljni i životinjski svet područja u kome se nalazi zaštićeno područje;
- izvođenje geoloških istraživanja koja podrazumevaju izradu istražnih bušotina (bušotine, raskopi, useci, zaseci i sl.) osim bušotina koje služe za vodosnabdevanje stanovništva;
- podzemnu eksploataciju mineralnih sirovina – ulaz u rudarske prostorije mora biti formiran izvan režima zaštite II stepena;
- kaptiranje izvora za potrebe vodosnabdevanja postojećih domaćinstava;
- gazdovanje šumama i šumskim zemljištima utvrđenim u planovima i osnovama gazdovanja šumama, gazdovanje blisko prirodnom, kojima se obezbeđuje održavanje postojećih šumskih ekosistema i poboljšanje njihovog sastava, strukture i zdravstvenog stanja, očuvanje raznovrsnosti i izvornosti drveća, žbunja i ostalih biljnih i životinjskih vrsta u šumskim sastojinama;
- seču obnavljanja šuma manjim intenzitetom u više navrata;
- primenu odgovarajućih bioloških mera protiv fitopatoloških i entomoloških oboljenja šuma;
- aktivnosti vezane za unapređenje populacija retkih i ugroženih biljnih i životinjskih vrsta;
- kontrolisanu posetu u obrazovne, rekreativne i opštekulturne svrhe;
- sprovođenje aktivnosti u okviru naučno-istraživačkih radova i praćenje prirodnih procesa;
- sprovođenje odgovarajućih mera protivpožarne i protiverozione zaštite;
- uklanjanje niskog rastinja shodno orografiji terena radi omogućavanja nesmetanog prolaza duž klisura i kanjona;
- izgradnju objekata turističkog smeštaja, ugostiteljstva, turističke infrastrukture na izgradnju manjih objekata za prezentaciju prirodnih vrednosti ili objekata u tradicionalnom stilu;
- izgradnju objekata saobraćajne, energetske, komunalne i druge infrastrukture, stambenih i ekonomskih objekata poljoprivrednih i šumskih gazdinstava, i to na objekte koji ne utiču negativno na položaj životinjskih ili biljnih vrsta, njihovih staništa, prirodnih vrednosti i lepotu predela;
- izgradnju objekata za konvencionalno gajenje domaćih životinja i divljači u okviru postojećih seoskih domaćinstava;
- primenu hemijskih sredstava na upotrebu veštačkih đubriva na obradivim površinama, a za hemijska sredstva za zaštitu bilja uz saglasnost Ministarstva;
- ribolov, rekreativni i naučno-istraživački.

REŽIM ZAŠTITE III STEPENA – „proaktivna zaštita, sprovodi se na zaštićenom području ili njegovom delu sa delimično izmenjenim i/ili izmenjenim ekosistemima, predelima i objektima geonasleđa od naučnog i praktičnog značaja”, Zakon o zaštiti prirode i Uredba o režimima zaštite. „U III stepenu zaštite mogu se vršiti upravljačke intervencije u cilju restauracije, revitalizacije i ukupnog unapređenja zaštićenog područja, razvoj sela i unapređenje seoskih domaćinstava, uređenje objekata kulturno-istorijskog nasleđa i tradicionalnog graditeljstva, očuvanje tradicionalnih delatnosti lokalnog stanovništva, selektivno i ograničeno korišćenje prirodnih resursa i prostora uz potrebnu infrastrukturnu i drugu izgradnju”, Zakon o zaštiti prirode i Uredba o režimima zaštite.

Područje pod režimom zaštite obuhvata teritoriju Nacionalnog parka „Kučaj-Beljanica” koja nije pod režimima zaštite I i II stepena.

Na prostoru režima III stepena zaštite važe sve zarane i ograničenja propisana odredbama Zakona o zaštiti prirode i Uredbe o režimima zaštite.

Zabranjuje se:

- obrazovanje deponija;
- otvaranje novih majdana tehničkog kamena unutar zaštićenog područja, osim ukoliko se materijal takvih ili sličnih karakteristika ne može naći na području izvan granica zaštićenog područja, ili je isti privremenog karaktera prostorno i vremenski strogo ograničen a koristi se za poboljšanje uslova života lokalne zajednice (izgradnja i održavanje lokalnih saobraćajnica i sl.);
- eksploatacija mineralnih sirovina u zonama neposredne i uže zaštite izvorišta vodosnabdevanja, na područjima ili u blizini područja namenjenog turizmu, na području ili u blizini zaštićene okoline nepokretnih kulturnih dobara;
- uništavanje i sakupljanje strogo zaštićenih i zaštićenih biljnih i životinjskih vrsta;
- čista seča šumskih površina;
- seča pojedinačnih starih stabala, impozantnih dendrometrijskih karakteristika;
- uklanjanje autohtone vegetacije;
- unošenje invazivnih alohtonih vrsta;
- uznemiravanje faune i sakupljanje jaja.

Ograničava se:

- način gazdovanja predviđen i propisan posebnim šumskim osnovama za sve gazdinske jedinice koje su u zaštićenom prirodnom dobru;
- način gazdovanja na površinama na kojima se istraživanjima potvrdi prisustvo strogo zaštićenih divljih biljnih i životinjskih vrsta koje su retke i ugrožene i za koje su potrebne dodatne mere zaštite. Ograničenja i zabrane definišu se propisivanjem mera zaštite u okviru posebnih uslova zaštite za date vrste i njihova staništa.

Radovi van zaštićenog prostora za koje se osnovano pretpostavlja da mogu imati nepovoljne i štetne posledice na zaštićeno dobro, Nacionalni park „Kučaj-Beljanica”, podležu proceduri izrade Studije procene uticaja i dobijanja saglasnosti u skladu sa Zakonom o zaštiti prirode.

Bliže uslove održavanja reda i ponašanja vlasnika i korisnika zemljišta i posetilaca na zaštićenom području, utvrdiće Upravljač posebnim aktom po prethodno pribavljenim uslovima i mišljenju Zavoda za zaštitu prirode Srbije.